

رەش رەش وەك قەتران

ئەحمەد محەمەد ئىسماعىل

بۇ برادەرم جەليل كاكەوھىس — ى چىرۆكنووس

لەو ژاۋەژاۋ و ئاپوورە تىكچىرژاۋەدا، وەك لەو زىاتر كەسىن نەبىنم، سەرنجىم لەو گىرىبوو. چوون گرتەى كامىرايەكى خىرا، دوو سى سەرنج و ھۆشم دابىي. لەو كاتەدا بىرم لەو نەكردەوہ بۆ وا لەناو ئاپوورەى شەقامەكەدا تەنبا سەرنجىم لەو گىر دەكەم. بە تاقي تەنبا لەسەر دىوارە نزمەكەى تەنىشت «قەلا» روو لە «خاسە» دانىشتىبوو، ئايا جوړى دانىشتنەكەى بوو، بزه شاراۋە تىكەل بە سەرسوپمان و شلەژانەكەى، يان دوورە پەرتىزىيەكەى بوو وا سەرنجىمى راکىشا، يان ئەمانە ھەمووى پىكەوہ بوون وا لە پىتكدا سالانىكى دوور و درىژى پى تەى كردم و لەو يەك دوو گرتە كورت و خىرايانەدا ھەموو ئەو رۆژانەى لەلا زىندووكردمەوہ. خۆ ئەمە يەكەم جارم نىيە ئەو ھاۋرىيەى مندالىمە بىتەوہ يادم.

ھەر كاتىك، بى وەخت و ناوہخت، تەزووى خوڭشى و ناخوڭشى ئەو رۆژگارنە ختووكەو نوقورچيان ناخمىان ھەژاندبا لە سووچىكى لىلى ئەو يادەوہرىيەنەمدا، ئەوم دەدى، لەناو مندالە لاسار و دەست قىرژاۋىيەكانى ئەو پىدا «كەرەم» م لە ھەموويان زىاتر بەزەقى دەھاتە بەرچاۋ. ئەوكاتانە چۆنم دىبوو، ئاوام دەدەيت، مندالىكى بنىسى رەنگ زەرد، جى زامىكى قول بەسەر گۆناى چەپىيەوہ، ھەر وەك بەچەقۆيەك ھەلكەنرابى. لە كاتى يارى كردنىشىدا تۆ وات دەزانى بىر لە شتى دەكاتەوہ، ئەگەر يارىشى نەكردايە، ئەوہ كوتومت وەك گرتەكانى ئەم ئىوارەيەم، كپ و بى دەنگ، خوڭى چاۋى دەھىنايەوہ يەك و دەمىشى كەمى دادەپچرى و بۆ دوور دەپروانى، لەوہ دەجوو لەو كاتەدا شتىك بىنى كە ئىمە نايىن. خوڭى تى، دلنىام كەرەم خوڭى تى، ئەم ئىوارەيە، لە جارەكانى پىشوو پرونتەر و وردتر ئەو رۆژگارنەم كەوتە

بەر زەين. ھەموو رۆژى عەسرانتيكى درەنگ، ھەندى جارېش خۆرەزەردە، پەلەپروزېمان بوو تا بەر لە ھاتنى شەمەندەفەرەكە بگەينە لاي ھيئە ئاسنېنەكە، لەوئ چاوەرپى تىپەريونيمان دەکرد.

رادەوہستايىن تا تىدەپەرى، ئىستاش نازانم بۆ وامان دەکرد. ھەر كە لە دوورەوہ دەمانبىنى ترس و ھەلچوونىك دايدەگرتىن، دلە كوتەمان پىدەكەوت. لەچى دەترسايىن. زۆرى نەدەرد، بە فيشك و ھور، گرمە و نالە، قوقەى زىكن و درىژى وەك ئەژدېھا بۆمان دەھات و تىدەپەرى.

سەرمان دەسورما لە گرمە و فيشكە فيشك و ھەلمى شىنباوى ئەملاو ئەولاي، لە دووكەلى رەشى قەترانى دووكەلكيشەكەى. كە دەھات تا دوورېش دەكەوتەوہ، ئىوارەكەى، ئەو دەشتايىيەى، بى دەنگى دەوروبەرەكەى دەشلەقاند و بەسەر يەكيانى دادەدا. كە دوور دوورېش دەبووہوہ ئەوہ كپى و بى دەنگىيەكى سەير ئەو ناوہى ھەمدىس دەگرتەوہ، ترس و سەرسامى و ھەلچوونەكەى ئىمەش بەرەبەرە دەرەوييەوہ. بەخۆ دەھاتىن، ھەر وەك ھىچ رووى نەدابت، ھەموو شتىكمان بىردەچووہوہ. تەنيا ئەم «كەرەم» ى ھاوړېمان نەبى، لەسەر ھيئەكە دادەنيشت، ھەر لە دانىشتنى گرتەكاني ئەم ئىوارەيەم دەچوو، لە كەنار ھيئە ئاسنېنەكە پىي لى درىژ دەکرد، وەكو ھەموو جارتيكى چاوى كەمى دەھيئاوہ يەك و دەمى درزتيكى تىدەكەوت، شتىك، تىكەلييەك لە ترس و شلەژان و بىركردنەوہ دەچوو لە روويدا دەردەكەوت، سەرنجى بە دواى شەمەندەفەرەكەدا دەنارد، تا لە چا و ن دەبوو، لەو دەشتايىيەدا دەبووہ دەزوويەكى رەش. لەپر دەبگوت:

- دەزانن؟

- چى! ھەموومان بەيەك دەنگ وامان دەگوت.

- من، لەو شوئىنەوہى شەمەندەفەرەكە بەرى دەكەوئ، تا دەگاتە ئەو جىگايەى كە ئىتر ناتوانى پروا و ئا لەم ئاسنانەى بۆ نەكراوہ ھەر لەبەر چاومە.

ئىمە پىي پىدەكەنېن. ھەزىشمان دەکرد بەر لەوہى تاريكى دابى بگەرتىنەوہ. ئەو ھەر ئاراستەى روائىنەكەى نەدەگۆرى، ھەر وەك تەماشاو لى وردبوونەوہى ناو گرتەكاني ئەم ئىوارەيە دەپروانى.

- دەزانن؟

- چى!

- من ئەوانەى ناو فارگۆنەكانىش دەبينم و دىنە بەرچاوم.

ئىمە ھەر پىدەكەنېن. ئەو بەردەوام دەبوو.

- دەيانىنم چۆن چۆنى ھەر بە دانىشتنەوہ دەچنە بارى خەوہكوتكەوہ و دواجارىش دەكەوتە پرخە، ھەندى جارېش بۆ تارمايى سەرشووشەكەى خۆيان دەروانن، ھەشيانە، بى ئەوہى ھىچ بىين بۆ دەشتايىيەكەى ئەو ديو پەنجەرەكە دەروانن. من، تەنيا جارتيك لەسەر تەختە دارىنەكاني ناو فارگۆنەكان دانىشتووم، ھەر تەنيا جارى، لەبىرم نىيە داىكم بۆ كوتى دەبردم. ھەزم لى بوو خۆم لەسەر شووشەكە بىينم، بۆيە كە لەسەر شووشەكە ھەر تەماشاي خۆم دەکرد، بەخۆمدا دەپروانى، سەير لەوہدا بوو، جارجارە بۆ ماوہيەك خۆم لى ون دەبوو، خۆم لەسەر شووشەكە نەدەدى، لە نكاوتىكدا پەيدا دەبوومەوہ، كە ديار نەدەمام بۆ كوئى دەرىژىشتم. پاش كەمى وەستان:

- دەزانن؟

- چى!

- رۆژى دى ئەم ئەژدېھايە، يەكەيەكە لە شوئىتيكەوہ ھەلمان دەگرى و دەمانبا... جا ئەو كاتە ھەريەكە و دەكەوينە ولاتى... من، من شتى سەير و سەمەرەى دىكەش دەبينم، دەترسم ھەموويانتان بۆ بگىرمەوہ.

ئىمە بە ترستىكەوہ دەورەمان دەدا، ئەو ھىشتا ھەر بارى دانىشتنەكەى خۆى تىك نەدەدا، كە ھەر لە دانىشتنەكەى ئەم ئىوارەيەى دەچوو، برژانگى، روائىنەكەى، دەمى، وەكو ئىستاي.

ئىمە چاومان لە دەمى پرېوو شتى تر بلئ:

- بىنيستان دواى ئەو قوقە درىژەى چ دووكەليكى رەش رەش وەك قەترانى دەردا؟

وتمان «ئا» بىنييمان. دواى ئەوہ ناومان لى نا «رەش رەش وەك قەتران»

- رۆژى دى قىژەيەكى وەك ئەمە و دووكەليكى رەشى ئاوا لە ھەموو مائەكانەوہ بەرز دەبىتەوہ.

چاكم لە بىرە، ئەو كاتە كەسمان نەمانگوت: كەى؟ بۆ؟ ئەو ئىوارەيە كەرەمم بىنى، بۆ شەوہكەى ئاوا چل سالى لەمەوبەرم وردو بارىك بىركەوتەوہ، ئەوہى نەكەوتە بەر زەين و خەياللم لە خەوندا بىينم.

ئەم ئىوارەيەش ھەمدىس، وا لە ھەمان شوئىن و ھەمان

تەور پىشتى داۋەتە قەللاۋە و رووى لە خاسە كىردوۋە.

- نامناسىتەۋە؟

-

- پەش پەش ۋەك قەتران.

چاۋى كەمى كىردوۋە، كىتتەبەكە دەستى لە جانتايەكى بچكۆلە ناۋ تەماشايەكى لايەلەي كىردم.

- تۆ، تۆ. . .

- ھاوسىكەتان، كورەكەي حاجى محەمەد. . .

من پەلەم بوو شىتتىكى لى دەرهىنم، گورج پرسىم:

- ئىستاش ھەر ۋەك ئەوجا. . . بۆم تەۋاۋ نەكرا چۆنى بلىم.

بە خۆ لىل نەكردن و سەنگىيەكەي ئەوجايەۋە:

- ئا. . . ئىستا ھەموو رۆژى دىمە بەر ئەم قەلایە. ئەم

قەلایە دىمەنى دلتەزىنى رابردوۋ و رووداۋە چاۋەروان نەكراۋەكانى بانەپۇژى ئەم شارەم پى نىشان دەدا، خۆزى زمانى دەبوۋ و دەھاتە گەفت. . .

- ۋا بۆ دوور چاۋ ھەلدەخەن ئەم تەلار و خانووانە بەرچاۋت ناگرن، خۆ دەشتايەكەي لاي خۆمان نىبە تا. . .

- من چىم داۋە لە تەلار و بالەخانە، ئەمانە ناتوانن لە دىنتم بىخەن و بەرچاۋم بگرن، بەمانە بەرچاۋى من ناگىرى. ئا لىرەۋە، بەر لەۋەي تۆ بىتى، بەلای خۆرئاۋادا دەستە دەستە لەشكرى بى شومارم دەدى، پەخش و جلوپەرگى سەدان سال بەر لە ئەمپۇرپان پۆشيو، بەزىن و نەرمەزىنى ئەسپەكانىانەۋە وىنەي «مەرى سىپى» و «مەرى رەش» نەخشىنراۋن.

من ترس و پەزەرى ئەم خەلكەمە، ھاكا ھاتنە شارەۋە.

ئەم خەلكە لەژىر سى ئەسپەكانىاندا ۋرگىان ھەلدەدرى.

كە بەرەۋ ئەۋ خوارەش دەروانم، تا، چاۋ برەكەت، تا، دەگاتە دەشتايەكەي لاي خۆشمان ھەروا شىر بە دەستە لەۋ ناۋە مۆلگەيان داۋە. خۆ دەبىنى ئىرەش بەكراسى رەنگالەي زەرد و سەۋزەۋە خەرىكى چىن.

من، بۆ ئەۋەي زىاتر بىوروۋزىنم و ھەندى لەۋانەي دەبىنى بۆم بگىرپتەۋە گوتم:

- تۆ ئەم مەتەلەنە چۆن رىك دەخەي. رەنگە بۆ يەكىكى نەناس بىگىرپتەۋە. . .

نەپەشت من تەۋاۋى كەم، خۆي گورج ھەلىدايە:

- بەشىتەم بزائى و بەرد بارانم بگەن. . . من گوناھم

نىبە، ۋا دەبىنم، راستىت دەۋى حەزىش ناكەم بىسانبىنم، من ئەم دىتتەنە ژيانى ھەراسان كىردوۋم، ھەمىشە لە دلە راکىدام، زىاترىش خەمى بانەپۇژمە، ئەگەر ئەۋانەي رابردوۋم بۆ لەيەك جىبا دەكرىتەۋە، ئەۋە ئەمىان ھەمىشە لىل و نادىار دەبىنم، رەنگەكانم بۆ لىك جىبا ناكىتەۋە. . . بەكورتى نادىار و ئالۆزى دەبىنم. . .

بەۋ قسانە منىش داچلەكىم، خەمىك لە ناخىدا چەكەرىدى كىرد، تۆ بلىتى؟ ئەۋ ۋەك ھەستى بە ناپەھەتتەيەكەمى كىردى پىسى:

- تۆ قەت لە بەھاراندا، «خاسە»، ئاۋا بىنىۋە مىزاۋىكى بۆگەنى پىدا بىروا؟ دەزانى بۆ؟ ئا، ژمارەيەكى زۆرى ئەم تىر زلەنە لەم شارەدا پەيدا بوۋن، فىل بەخىو دەكەن، ئاۋەكەش ھەر بەشى ئەۋ فىلانەيە، ئەۋەي لەبەر دەستىان دەمىننىتەۋە ئەم مىزاۋەيە كە دەبىنى، ئەۋىش دانىشتوانى خانوۋە لە تەنەكە دروستكراۋەكان ئەمەشىان بە زەحمەتى دەست دەكەۋىت.

- تا ئاۋەكەش من حەزم دەكرد لە بارەي ئەم شارەۋە زۆرتىم بۆ بلىتى. . .

- ئەم شارە، ئەم شارە. . . ئەي من باسى چىم بۆ دەكردى؟

ۋاى گوت و كەۋتە بارە ئاسايەكەي خۆيەۋە، چاۋى ھىناۋە يەك، لە نىۋان برژانگەكانىيەۋە، رۆشنايەك چىسكايەۋە، زانىم چاۋى ئاۋى تىدا زا، ھا ئىستا ھا نەختىكى كە سەر دەكەت. بە ئاستەمىك لە چىپە دەچوۋ:

- باشە، من ھەموۋ ئەۋ بىنىنانەم نووسىۋەتەۋە، سبەي ۋەرە و دەتدەمى.

كە ھىناي ئەۋا منىش ۋەك خۆي دەپخەمە بەرچاۋى دۆست و دوزمىن.

نادارى ۲۰۰۸ ھەۋلىر